

”Polisjakt till döds”- vad hände?

Jakten påbörjas klockan 21.29 när Christopher i otroligt hög fart passerar en stillastående civilpolisbil på Nynäsvägen vid Globen. Då är ingen annan polisbil bakom Christopher utifrån vad man kan se på videon från polisbilen. De två trafikpoliserna kör efter Christopher och färden går in mot centrala Stockholm. På vägen dokumenterar man fortkörning och att MC:n saknar registreringsskylt. När poliserna kommit ikapp Christopher inne i city begår han ytterligare ett trafikbrott när han kör mot rött. Vid det här laget diskuterar poliserna om man ska försöka stoppa Christopher inne i city men väljer att inte göra så. Christopher har begått ett antal trafikbrott utan att vara medveten om att en civil polisbil ligger bakom honom. Han kör sedan ut från city mot Globen igen. Nu har en polishelikopter anslutit och följer MC:n från luften. Vid Gullmarsplan gasar Christopher på rejält. Enligt flickvännens vittnesmål i programmet vet Christopher fortfarande inte att han har en polisbil bakom sig. Han gasar alltså ifrån polisen utan att vara medveten om deras position. Det här är intressant eftersom det motsäger programmets huvudståndpunkt att polisen stressade fram Christophers höga hastighet. Christopher kör en stund senare förbi en målad polisbil och i samma veva som han passerar den målade polisbilen accelererar Christopher upp i hastigheter långt över 200 kilometer i timmen på en 70-sträcka. Vid Norra Sköndal säger Christophers flickvän Veronica att hon upptäcker polisens närvaro. Det var först då hon såg den civilpolisbil som låg bakom dem. Vid det här laget för att sammanfatta har alltså Christopher först kört i hastigheter över 200 kilometer i timmen *in mot city*, kört mot rött inne i city och i hastigheter långt över 200 kilometer i timmen *ut från city* INNAN de i höjd med Norra Sköndal upptäcker att polisen är bakom. Då har jag inte räknat in den tid innan den civila polisbilen börjar filma MC:n vid Globen 21:29 när paret passerade i mycket hög hastighet. Hur länge hade man kört i den hastigheten innan civilpolisbilen filmar dem första gången? Veronica säger själv att det är först när polisbilen sätter på sirenerna som hon upptäcker polisen. ”Det är egentligen då allting börjar” säger Veronica.

Det är här Kalla Fakta träder in i bilden. Vid det här laget gasar MC:n ytterligare upp i hastigheter närmare 300 kilometer i timmen. Här menar alltså Kalla Fakta att polisen hetsat fram dessa hastigheter TROTS att man kört i nästan lika höga hastigheter under en längre period både in och ut från city utan vetskap om polisens närvaro. Polisen får efter det här aldrig kontakt med MC:n trots att man är uppe i 245 kilometer i timmen. Det är alltså under en väldigt kort period som polisen ligger någorlunda nära MC:n. Christopher kör sedan av mot sina hemtrakter Tyresö, Trollbäcken och Älta. Här hade de ett utmärkt tillfälle att stoppa färden men eftersom man har upptäckt att man har en helikopter efter sig väljer man att inte göra så. Polisen försöker stanna upp trafiken för att få Christopher att stanna, något som finns på video, men även detta ignorerar Christopher som kör förbi den stillastående trafiken. Man har alltså försökt få stopp på jakten även genom andra för MC:n helt ofarliga metoder.

Flykten fortsätter sedan via Nynäsvägen och Årstälänken till E4:an söderut. Christopher kör till Södertälje där han vänder och kör mot Stockholm igen. Klockan 22:08, efter 39 minuters insats får polisen order av vakthavande befäl att avbryta förföljandet. Enligt polisen är det nu enbart helikoptern som följer efter på 300 meters höjd. Den civila polisbilen är 8 km bakom när Christopher kör in i bommen vid Årstälänken. På radion rapporteras att första bil är på

plats femtio sekunder efter kraschen. Åklagare konstaterar att inga poliser varit i närheten när Christopher kraschade och att helikoptern befunnit sig på 325 meters höjd. Inga fel hade, enligt åklagaren, begåtts och därför las utredningen ner.

Debattläget

Lennart Ekdal redogör för hur man har märkt av en väldig debatt redan innan programmet sänts och att programmet därför kommer i "rättan tid". Ekdal motiverar således valet av programmet delvis utifrån debattläget som föranlett programmet. Det här är intressant eftersom den tittarstorm, för att använda kvällstidningsspråk, som rasade efter programmet knappt uppmärksammades av redaktionen eller TV4 överhuvudtaget. Samma reporter (Jonas Berg) hade till och med en uppföljning på "Polisjakt till döds" med ett inslag i nyhetskanalen dagen efter där han redogör för hur tittarna fortsätter rasa mot polisens agerande. Det ligger i granskningsprogrammets natur att personer och myndigheter ställs till svars i frågor av allmänintresse där man har misskött sitt uppdrag men hur öppen är kanalen själv för ifrågasättande och granskning. Viveka Hansson, programdirektör på TV4 svarar på kritiken genom att ställa tre motfrågor:

- Är det rimligt att polisen jagar en MC-förare med polisbilar och helikopter under närmare en timme med hastigheter upp mot 250 km i timmen på trafikerade vägar?
- Är det rimligt att polisen gör uppskattningsvis 480 omkörningar av civila under jakten?
- Är det rimligt att polisens ledning accepterar jargong i de jagande bilar polisbilarna som "ha,ha,ha, det är ju kul det här"?

Viveka försäkrar att det är högt i tak på TV4 men vägrar tillstå att programmet skulle ha några brister överhuvudtaget. Till Viveka skulle jag vilja svara följande: Jag tror inte tittarna vänder sig emot frågeställningarna i sig utan det faktum att ni inte ens gör ett ärligt försök att besvara dem eller ens tillåta de medverkande att delta under någorlunda lika förutsättningar. När ni sen mer eller mindre ignorerar den massiva kritik som ni utsätts för genom att skriva "många som hörde av sig till TV4 efteråt var upprörda över att polisen inte avbröt jakten i tid" så framgår det tydligt att ni tar ställning för de tittare som delar er åsikt. Högt i tak var det ja. Det räcker att surfa in på Kalla Faktas diskussionsforum för att konstatera att 90 % (och då lägger jag mig lågt) av kommentarerna handlar om hur vinklat programmet var. Sällan har jag sett så många diskutera ett programs upplägg framför att faktiskt diskutera sakfrågan. Det kan väl inte vara ett gott betyg till ett granskningsprogram? En snabb titt på Kalla Faktas facebook-sida visar att avsnittet innan "Polisjakt till döds" föranledde fem kommentarer från tittare och avsnittet efter, tolv kommentarer. "Polisjakt till döds" stannade till slut på 578 kommentarer där återigen en majoritet var starkt kritiska till programmets journalistiska kvalité. Om detta hör vi ingenting.

Journalistens ansvar i en demokrati

Kalla Faktas numera rikskända inslag "Polisjakt till döds" har väckt stor debatt och en hel del ilska hos tittare som menar att programmet var väldigt vinklat. Media har en mycket viktig funktion i ett demokratiskt samhälle. Granskning av våra politiska institutioner och myndigheter är en garant mot korruption och en förutsättning för att medborgare ska känna tillit och ingå i det sociala kontrakt som medborgare och stat ingår med varandra. Media fungerar som en brygga mellan makten och medborgarna. Makthavare är beroende av media för att nå ut till potentiella väljare och medborgarna är beroende av att media granskar makthavarnas förehavanden så att den makt man ger ifrån sig i allmänna val förvaltas korrekt. Journalister är väl medvetna om sin viktiga roll i demokratins kugghjul och är inte sena att påtala detta faktum så fort tillfälle ges och inte sällan när man istället kanske borde ha intagit en mer självkritisk hållning.

Att SVT i flera program och Aftonbladet i en artikelserie uppmärksammat stora brister i polisens arbetssätt är positivt, särskilt i de fall rapporteringen har tagit sin utgångspunkt i polisforskningen. Det tvingar polisledningen att bemöta polisforskningens resultat eftersom den utan den mediala uppståndelsen tenderar att lämnas obesvarad. Journalister betonar ofta polisens våldsmonopol som en särskild anledning till att polisen ska synas i sömmarna. Det stämmer men det legitimerar i sin tur inte att vissa journalister fullständigt tappat fattningen och struntar i både faktakoll och objektiv framställning. TV4:s inslag "Polisjakt till döds" lever inte upp till de förväntningar och krav man måste ha på en stor kanal som TV4.

Medieframställningens hastiga tempo och avsaknad av reflektionstid föranleder cynism i de breda samhällslagren och misstro generellt och för det har journalister som slarvar i sitt uppdrag ett stort ansvar. Myndighetsförakt är direkt skadligt i ett demokratiskt samhälle och informationen media sprider bör därför vara så korrekt som möjligt. En kollega till mig beskrev fenomenet väl när han sade att det numera är så många intressenter involverade i journalistikuppdraget där annonsförsäljning och ökade marknadsandelar får allt större betydelse. Det blir en slags överlevnadsmekanism: "Vi måste sälja för att kunna bedriva vårt uppdrag" är devisen som initialt var omvänd "Vi måste bedriva vårt uppdrag för att sälja".

Den senaste tiden har vissa medier drivit något som nästan kan beskrivas som en hetsjakt mot den svenska polisen. Det råder inget tvivel om att polisen har stora organisatoriska problem och det är egentligen inga nyheter för den som är verksam inom polisen eller insatt i den aktuella polisforskningen. Att det är lågt i tak inom polisen betvivlar ingen förutom möjligtvis de högsta cheferna. Förhoppningsvis blir polisen framöver bättre på att ta till sig av relevant forskning men i det här fallet är det inte polisen som ska anamma en mer självkritisk hållning, utan TV4.

Vi tittare utlovades ruggiga bilder i en "helt sanslös polisjakt". Ämnet är så laddat att Kalla Fakta marknadsför programmet som "Extrainsatt debattprogram", ett "Kalla Fakta special" med anledning av det man själv kallar en sensationell film. Inledningsvis ställer programledaren Lennart Ekdal frågan om det är nödvändigt, om det finns alternativ och om

det är rimligt med jakter med hastigheter på 250, 300 kilometer i timmen. Vi ska få höra anhöriga, polis och MC-killar *diskutera* den här frågan – trodde jag. Det blir inte så mycket diskussion som felriktade ansvarsanklagelser.

Journalister som historieberättare

Richard F Taflinger, medieanalytiker vid Washington State University i USA, är expert på att med hjälp av utvecklade analysverktyg (semiotik, psykoanalys, marxistisk teori, sociologisk analys och neoaristotelisk analys) förstå de ofta gömda budskapen som vi dagligen är föremål för i dagstidningar, nyhetsinslag, reklam, tv-shower, filmer etcetera. Vissa budskap är lättare att urskilja än andra. Den amerikanska pro-republikanska och konservativa tv-kanalen Fox News fick fungera som skräckexempel för en mediekanal som utifrån sin egen politiska agenda fjärrmat sig från flera av de värden som vi förknippar med seriös journalistik.

I takt med att Taflinger systematiskt arbetade sig igenom de olika nyhetsinslagen överraskades de amerikanska studenterna av det faktum att de inte genomskådat de budskap som helt plötsligt framstod som allt annat än dolda. Själv skrattade jag gott åt inslagen samtidigt som jag nöjt konstaterade för mig själv att sådana solklara självsmål av svenska nyhetskanaler, lydande under Radio och TV-lagen kändes helt otänkbara.

Att som man gör i inslaget ställa två poler emot varandra är ett vanligt knep för att bygga upp känslor hos publiken gentemot de inblandade, till exempel god/ond, oskyldig/skyldig, sympatisk/osympatisk. Det här gör man för att skapa en, inte sällan på förhand, bestämd reaktion hos publiken. Jag ska utveckla detta. En film eller ett nyhetsinslag bygger på en story och i det här fallet är storyn ”Polisjakt till döds”. En story i sin tur är en blandning av tre element: *handling* (action), *karaktär* (character) och *tanke* (thought). Vilken betoning man lägger på de olika elementen bestäms av skaparens syfte med det producerade, här journalisterna på Kalla Fakta- redaktionen. *Handling* refererar till händelser utförda av karaktärerna och syftar till att stärka storyns handling, för att dramatisera ett skeende eller förstärka ett genomgående tema. *Karaktär* i sin tur lägger betoning på karaktärernas olika egenskaper såsom de framställs i storyn, något som ”hjälp” publiken att dra olika slutsatser om de olika karaktärerna (oskyldig/skyldig, sympatisk/osympatisk, mänsklig/omänsklig). *Tanke* refererar slutligen till den tanke skaparen har med det han eller hon producerar, det vill säga vad man vill uppnå med inslaget i det här fallet.

Upplägget, där historieberättaren bestämmer hur han eller hon vill bygga sin story utifrån handling, karaktärer och tanke ligger i historieberättandets natur. Det är så tillvida ett ofrånkomligt inslag även inom journalistiken men berättarens stora inflytande presenterar stora utmaningar när det kommer till viktiga journalistiska kärnvärden som objektivitet, opartiskhet och saklighet. Ett nyhetsinslag kan förstås som en serie ord som beskriver ett skeende eller händelseförlopp. Orden som används baseras i sin tur på journalisternas världsbild och det är journalisten som undersöker de insamlade fakta, väljer vilka fakta som ska presenteras, hur dessa presenteras och i vilken ordning de presenteras.

Jörgen Lundälv, docent i trafikmedicin vid Umeå Universitet, upprörs enligt inslaget över de kommentarer som yttras i bilen. Här ser vi tidigt ett exempel på reporterns frihet när det kommer till att klippa ut och klistra in i reportaget. Först hör vi polisen i den aktuella bilen säga att ”vi får väl sätta honom i räcket på centralbron” och i nästa skede kommer samma polismän fram till olycksplatsen där man konstaterar ”att han drog i bommen”. Tittaren kan lätt få uppfattningen när man klipper ihop kommentarerna på det här sättet att polisen ”satte” honom i bommen”. Reportern Jonas Berg fortsätter på det inslagna spåret:

”Tjugofyra polisenheter, ett femtiotal polismän i bilar, på motorcykel, i helikoptern var involverade i insatsen när Christopher kraschade”.

Känslan är att tjugofyra polisbilar, motorcyklar och helikoptern legat hack i häl på Christopher och nästintill ”satt” honom i bommen. Detta trots att den första polispatrullen enligt uppgifter inte var på plats förrän femtio sekunder efter kollisionen och att de sista fyrtio minuterna av jakten var ett så kallat efterföljande, det vill säga att man avbröt den omedelbara jakten och följde efter på avstånd. Trovärdiga uppgifter gör dessutom gällande att den första polispatrullen inte deltog i själva insatsen utan var på väg tillbaka till stationen och råkade befinna sig i området. Helikopterns uppgift var i sin tur att meddela motorcykelns positionsangivelser vilket självklart syftar till att förhoppningsvis kunna gripa personen ifråga men också kunna skicka personal som kan påbörja livräddande insatser ifall personen kör omkull, något som skedde i det här fallet. Det ovanför redogjorda exemplet kan sorteras in under både ”*handling*” och ”*karaktär*”. Ord tas ur sin kontext och händelseförloppet återges inte på ett rättvisande sätt. På så sätt har man ändrat i handlingen för att ”sälja in” skandalen hos publiken (handling) och tillskrivit polisen en osympatisk roll (karaktär). Så tidigt in i inslaget har vi redan fått visat för oss vilka vi ska känna för och vilka vi ska skylla på. På samma sätt under hela reportaget kan skaparen sortera bland fakta, välja vilka fakta att lägga emphasis på för att på så sätt skapa en intressant handling. Kopplat till handlingen är karaktärernas egenskaper som även de till stor del bestäms av skaparen. Handling och karaktär bestäms av skaparens tanke och syfte med inslaget. Tillsammans uppbygger de här olika elementen olika känslor hos publiken som i sin tur, är förhoppningen, ska få oss att agera på ett eller annat sätt.

Christophers körsätt- en subkultur?

Jag är inte så säker på att Christophers flykt är så mycket en flykt i panik som en lek med polisen. Något som inte nämns i programmet är att Christophers vansinnesfärd sker på en onsdagskväll och att det är därför polisinsatsen i området är större än vanligt. Det här är något som flera poliser vittnat om. Tommy Hansson, ansvarig för rättsliga frågor vid Stockholms Polisförbund redogör för hur så kallade streetrace och uppvisningskörningar är ett återkommande fenomen, i samma område, på just onsdagskvällar. Det blir extra intressant att visa upp sig på onsdagskvällarna eftersom många likasinnade tittar på. För den som inte är insatt i det här fenomenet så innebär det bland annat att deltagarna stoppar trafiken för andra trafikanter för att kunna kappköra i höga hastigheter. Ett annat fenomen som blivit allt

populärare är de motorcyklister som har gjort det till en sport att köra ifrån polisen, dels för att man uppenbarligen får en kick av det men kanske lika mycket för att imponera på kompisar. Inte sällan filmas vansinnekörningarna. Enligt Hanne Kjöllér på DN finns det 36 000 sådana filmer upplagda på youtube, en del inspelade i Stockholm. Störst eller i alla fall mest känd i Sverige på den här sporten är Ghostrider som bland annat ligger bakom den här filmen där han kör mellan Stockholm och Uppsala på under femton minuter (eller en medelhastighet på 273 km/h): <http://www.youtube.com/watch?v=KwicTKbWam4>. Enligt samstämmiga och högst trovärdiga uppgifter som jag har fått ta del av, bland annat från en person som fungerat som kameraman i Ghostrider-filmerna, är det samma person som i Kalla Fakta med Ekdals goda minne tillåts läxa upp polisens informationschef i trafikvett och då talar jag inte om representanten för Bike utan om den person som själv medger i programmet att han själv roat sig med att vansinnesköra i hastigheter närmare 300 km i timmen. Det ska dock sägas att personen inte är fälld för just fortkörningarna.

Flera av de filmer som är inspelade i Stockholm finns att se på youtube under titeln "Getaway in Stockholm". Efter att ha sett filmerna får jag knappast intrycket att stanna för polisen är en del av sporten. Det framgår av titeln, Getaway, att åka fast inte är ett alternativ. Hur det än står till med bevisen mot den berörda personen, så kan man ändå ifrågasätta det faktum att en person som i programmet nästan skryter om sina vansinneskörningar där han själv säger att han varit uppe i hastigheter över 300 kilometer i timmen och att polisjakten varit en av höjdpunkterna är en lämplig representant för MC-rörelsen.

Vilket inflytande har Ghostrider-kulturen, där polisjakten är en av höjdpunkterna, haft på yngre killar som Christopher, som ägnar sig åt den här hobbyn? Det är en debatt som börjar i rätt ände och det är en frågeställning som jag gärna hade sett en diskussion kring".

Hanne Kjöllér skriver vidare:

"Scenen är ungefär densamma i alla filmer. En svartklädd förare med svart visir och en trimmad motorcykel utan registreringsskylt, försöker få en polis att hänga på. Föraren kan ha en liten kamera både fram och bak för att dokumentera det som sker. Är inspelningen mer organiserad finns också personer som filmar längs vägen.

På Wikipedia läser jag ungefär samma sak som jag förstår av filmerna. Att det är en katt- och råtta-lek med polisen och att jakten är själva syftet och ingalunda en bieffekt av ett mindre trafikbrott"

Hanne Kjöllér reagerar på det faktum att flickvännen i hastigheter uppemot 250 kilometer i timmen, rättar till sin t-tröja som fladdrat upp. Den är svart och prydd med ett dödsskallemblem av ungefär samma sort som används i filmvinjetterna på youtube. Hon säger sig nu ha förstått att det här inte är någon engångsföreteelse utan att poliser används som statister i en färdigregisserad pjäs. Självt funderar jag över hur en helt (påstått) panikslagen MC-förare har sinnesnärvaro nog att peka finger och samtidigt öka hastigheten långt över 200 kilometer i timmen. Att flickvännen som sitter bak på motorcykeln i inslaget berättar att hon upptäckte polisen för första gången efter laserkontrollen vid Norra Sköndal väcker ytterligare frågor. Det talar i så fall emot det faktum att vansinneskörningen är ett resultat av polisen

efterföljande. Vid den tidpunkten är motorcykeln redan uppe i hastigheter över 200 kilometer i timmen och har kört en bra bit utan notis om att polisen ligger bakom. Den ”värsta” jakten skulle i så fall pågå utan att Christopher och hans flickvän vet om att polisen är bakom dem. Det är först när polisen visar sig för Christopher och hans flickvän som de (enligt egen utsago) blir varse om efterföljande poliser. Vad gör man? Man gasar på ännu mer varpå polisen inte längre kan hänga med och avbryter förföljandet. Med den här ”nya” informationen är det verkligen rimligt att påstå att Christophers val av hastighet berodde på att polisen låg bakom? Jag tvivlar. Mamman gjorde dessutom ingen hemlighet av att Christopher älskade fart och höga hastigheter. Vid ett tillfälle konsulterar Christopher med sin flickvän och man bestämmer att istället för att stanna, köra vidare och sedan stanna i en tunnel. Hur vet vi att det här inte är en efterhandskonstruktion? ”Om polisen bara låtit oss komma in i tunnel så hade det här aldrig hänt”. Det finns inga garantier för att det här är sanningsenlig information. Det bidrar till att ytterligare skuldbelägga polisen. ”Dem var ju så nära, hade ni bara låtit dem komma fram...”. Detta enligt flickvännens utsago. Jag förstår att man inte ställer frågor som dessa i studion till mammorna men man borde ha reflekterat kring det här innan man beslutade att göra inslaget eftersom det sänker de inblandades trovärdighet. Sen då? Skulle man stanna i tunnel för att därifrån försöka fly eller för att stanna för polisen. Hade man velat stanna för polisen hade man kunnat göra det långt tidigare och hade man velat försöka fly från polisen finns det mycket bättre ställen än en tunnel.

Patrik Fürstenhoff erkänner att han definitivt varit uppe i samma hastigheter som Christopher och att en stor del av nöjet var att bli jagad av polisen. I två minuter tillåts Fürstenhoff att gång på gång avbryta polisens representant Lars Byström som knappt får en syl i vädret och som tvingas värja sig från påhopp från alla möjliga håll. En återkommande fråga (om man nu kan kalla det en fråga eftersom ingen är intresserad av att höra Byströms svar) är vem som är den största faran i den uppkomna situationen.

Polisjakt till döds- Ansvarsfrågan

Debatten tar sin start i en resumé där man inledningsvis ser MC-cyklisten fara förbi en *stillastående* civil polisbil i en, för att använda Ekdals terminologi sanslös hastighet. Jörgen Lundälv uttalar sig om att han inte håller för uteslutet att det skulle kunna ha blivit fler dödsfall i den här jakten, underförstått med programmets titel ”Polisjakt till döds” och introduktionen till programmet att det i så fall skulle vara polisens fel. MC-förarens eget ansvar för sitt eget liv och andras liv behandlas knappt överhuvudtaget i programmet. Det ska visa sig att programmet till stor del bygger på att skuldbelägga den ena parten och ansvarsbefria den andra. Det är således inga vidare förutsättningar för att konstruktivt bemöta frågeställningen TV4 inledningsvis säger sig vilja besvara: Hur förhindrar vi att det här någonsin händer igen?

Inledningsvis kommenterar Christophers mamma bilderna och hon tillskriver Christopher ett visst ansvar för det som skedde men anser att det största ansvaret ligger hos polisen som hon menar ser ingripandet som en lek. Skuldfrågan är känslig och det är inte helt

komplikationsfritt att ge sig in i debatten och ifrågasätta hur Christophers mamma och flickvän fördelar ansvaret. Om det inte är polisens fel så ligger det nära till hands att lägga ansvaret på Christopher som faktiskt måste anses ansvarig för sina handlingar. Han har själv valt att utan körkort, utan registreringsskylt och på ett otroligt vårdslöst sätt utsätta både sig själv, sin medpassagerare och alla sina medtrafikanter för stor fara. Det kan endast han själv ansvara för. Det är alltid känsligt att sparka på någon som ligger men jag sparkar inte på Christopher eller Christophers anhöriga som redan har betalat det dyraste priset man kan. Däremot ifrågasätter jag starkt om TV4 har gjort några etiska överväganden överhuvudtaget innan man ställde Christophers anhöriga mot de många upprörda tittare som ledsnat på att kriminella beteenden i stor utsträckning accepteras på de skötsammas bekostnad. En skribent som har fått mycket uppmärksamhet på internet efter programmet är bloggaren och den före detta polisen Morgonsur. Han skriver om skuldfrågan och jag citerar:

”Jag kan omöjligt föreställa mig hur det känns att drabbas av något så fruktansvärt som att förlora någon man älskar så mycket. Men jag har sett mycket och kan utifrån det konstatera att de flesta som bearbetar en så stor sorg antingen försöker hitta en mening, eller försöker hitta en skuld. Det ena är konstruktivt, det andra destruktivt. Man kan pendla mellan de två, och hantera dem samtidigt. Men i slutändan är det nog inte bra om man fastnar helt och hållet i skuldspåret. Jag kan förstå att Christophers anhöriga inte kan hitta mening efter detta dödsfall, men det blir också alltför tydligt för tittaren att de istället valt att hantera sitt trauma genom att leta skuld. Och känslan jag får är att de letar denna skuld där rimligtvis ingen annan än de själva (och TV4) kommer att hitta den. Som tittare blir det bara plågsamt att se TV4 utnyttja traumatiserade människor för att göra en poäng som kanske finns – men den finns definitivt inte i den här historien [...] Det var inte den intervjuade polismannen som dödade Christopher. Att påstå något sådant är fel. Man har ingen rätt att beskylla oskyldiga människor hur stor förlust man än drabbas av, och hur illa man än mår själv. Inte ens om en känd ivrig TV-journalist manar på en [...] Det sätt på vilket ni hänger ut svårt traumatiserade människors uppenbart felriktade frustration till allmän beskådan är inte bara lågt. Det är helt och hållet oförsvarligt”.

TV4 har även bjudit en annan anhörig, vars son några år tidigare även han körde ihjäl sig. Återigen illustreras den felriktade frustrationen så till den grad att det blir precis så plågsamt som Morgonsur beskriver det. Hon säger:

”Fruktansvärt att det kan gå till på det här sättet. När olyckan hände min son 2008. Han kom inte upp i den hastigheten. Han lyckades inte komma så långt. Det tog slut efter bara en och en halv kilometer och jag tänkte då, att det här får aldrig hända igen”

Som bevis för att efterföljandet inte gick korrekt till i det fallet heller säger hon att den polisman som tagit upp jakten på hennes son grät när hon träffade honom efteråt. Hon menar då att han förstod att han gjort fel. Återigen handlar det om att hitta en syndabock. Polismannen kan väl ha varit ledsen över det faktum att en alldeles för ung kille tog det dumma beslutet att försöka att köra ifrån polisen och att detta ledde till att han förolyckades. Det innebär inte nödvändigtvis att han har gjort fel och ska skyllas för det. Hon säger dessutom att polisen inte har visat någon empati. Jag tycker polismannens känslouttryck visar

Kolla Fakta

på just empati. För att illustrera detta tar hon upp det faktum att polisen inte deltog i det upplivningsarbete som ambulans och brandkår på olycksplatsen inlett på hennes son efter olyckan. Jag har pratat med flera poliser och vid trafikolyckor ska polisen dirigera om trafik eller vidta andra nödvändiga åtgärder så att ambulans och brandkår kan koncentrera sig på räddningsarbetet. Polisen ska absolut inte störa räddningstjänsten i deras livsnödvändiga arbete för att rädda skadade människor. Det har ingenting med empati att göra utan det är så arbetet är fördelat. Rutiner är A och O i sådana komplexa räddningsaktioner. Alla måste veta exakt vad den egna rollen är så att man kan maximera chansen att rädda de inblandade. Om polisen är först på plats så ska man självklart inleda återupplivningsförsök men så fort bättre lämpade ambulanssjukvårdare och brandkår kommer till undsättning ska polisen backa undan och underlätta räddningstjänstens arbete i den mån det är möjligt. Här finns inte utrymme för chockade polismän att agera på egen hand för att bevisa någon slags empati inför anhöriga. Ekdal som uppenbarligen inte har koll på arbetsfördelningen vid trafikolyckor undrar därefter om svensk polis är helt empatibefriade och om lite medkänsla är för mycket begärt.

Inte heller den här killen hade registreringsskyltar (eftersom motorcykeln var så ny fyller Ekdal i). Enligt mamman blev han skräckslagen för han ville förmodligen inte betala 1500 kronor i böter och därför gasade ifrån polisen. Själv undrar jag vad mamman menar aldrig får hända igen? Att polisen tar upp en jakt på fordon utan registreringsskyltar som väljer att köra ifrån polisen? Jag är ingen polis men jag misstänker att när polisen upptäcker bilister och motorcyklister utan registreringsskyltar så vill man kontrollera personen ifråga.

Jag talade tidigare om hur man hos publiken kan skapa känslor kring medverkande karaktärer genom att tillskriva dessa vissa egenskaper. Taflinger menar att det finns tre huvudsakliga känslor en publik får gentemot medverkande karaktärer: sympati, motvilja och neutralitet. Sympatin i inslaget ligger hos offren och dess anhöriga. Så långt behöver det nödvändigtvis inte vara fel, det är först när skuldfrågan i alltför hög utsträckning läggs på polisen. Taflinger talar om ”good guys and bad guys” och genom att använda en konflikt mellan de båda väcks ett intresse hos publiken och man tvingas ta ställning för eller emot den ene eller andra parten. Genom att status quo upphör händer någonting som framkallar känslor hos publiken. Knepet är gammalt och används genomgående i mediala sammanhang. Problemet är att Kalla Fakta drog det för långt den här gången. Det blev plågsamt uppenbart för tittaren att man själv inte fick ta ställning utan att det var bestämt åt oss vem vi skulle känna sympati med och vem vi skulle känna motvilja gentemot. Sympatin hamnade hos en stor majoritet därför hos polisen eftersom man upplevde att han blev alltför hårt angripen. Till följd av detta framstår nu Christopher och hans anhöriga som ovilliga att ta ansvar och representanter för ett beteende som de flesta tittare vägrar ställa sig bakom. Det är på så sätt TV4 utnyttjar de anhöriga. De blir delvis måltavlor för tittarnas ilska och på det tjänar ingen. Tommy Hansson:

”Vi har lite i Sverige ett tycka synd om syndrom och då ska alla regler och lagar ändras för att det är någon som hamnar i kläm som det är synd om. Sen är det ju så med polisingripanden att vi ingriper ju i omöjliga situationer, situationer som är fullständigt fel från början och anledningen är ju att folk har överträtt regler och då ingriper vi och då kan det fel, att resultatet inte blir det ultimata. Någon skadar någon, någon kör ihjäl sig eller en polis blir skadad eller något annat händer som inte är önskvärt. Men det beror ju på att vi ska träda in

Kolla Fakta

där ingen annan klarar av situationen [...] Jag har jobbat som kvarterspolis och närpolis i tjugo år och jag vet inte hur många gånger vi har kommit hem till föräldrar med barn som har knarkat, stulit eller kört moppe på felaktigt sätt, druckit sprit på skolavslutningar och man kör hem dem här till sina föräldrar och de vänder sig mot polisen, att det är vårt fel att vi kommer hem med ungen i det här skicket och det är naturligt på ett sätt för det är såklart skitjobbigt att inse sina egna tillkortakommanden. Här har man misslyckats med uppfostran och barnet har gjort saker man tycker är förskräckligt men barnet kommer i ett senare skede. I det här skedet är det the messenger. Man skjuter budbäraren och det är polisen. Man får försöka förklara att det faktiskt inte är vi som har supit sonen eller dottern såhär full utan det är någonting annat som har hänt innan vi har kunnat förhindra det”.

David Eberhard, överläkare i psykologi på Danderyds sjukhus har skrivit den uppmärksammade boken ”Ingen tar skit i de lättkränkta land” och han tar upp den här ”tycka synd”- om mentaliteten. Han menar att det har vuxit fram en offermentalitet som gjort att vi blivit helt beroende av att staten tar hand om oss. Det i sin tur har fått oss att glömma att med rättigheter följer skyldigheter och med frihet följer ansvar. Han menar att vi nu i alltför hög utsträckning hämnas oförätter genom att offentliggöra och polisanmäla det vi varit utsatta för. Han skriver och det här tycker jag är särskilt applicerbart på TV4 i det här fallet:

”Massmedierna spär utan tvekan på föreställningen om att vi alla är kränkta. Dels genom att man lättare kommer till tals om man anser sig kränkt – en kränkt människa (i synnerhet om den kränkte kämpar mot en ”elak myndighet”) är ju en ”bra story”, dels spär massmedierna ofta på känslan av att vi alla är kränkta genom att förstora den utsattes känslor och därmed få en ännu bättre ”nyhet”.

Nu ska man akta sig för att säga att TV4 har förstorat upp de anhörigas känslor men jag menar att man utnyttjat deras felriktade förtvivlan för att sälja in sitt program, att den tragiska utgången är polisens fel.

Justitieombudsmannen inställning och konsekvenser för polisens arbete

Kalla Fakta hänvisar till JO:s beslut från 2011 där JO konstaterar:

”I alla de fall där det av den flyendes körsätt framgår att han eller hon påverkas av polisens närvarande måste förfarandes ses som ett förföljande [...] Förföljande som innebär risk för olycka är i allmänhet inte befogat”.

Med tanke på Christophers val av hastighet och körsätt långt innan han upptäckt polisens närvaro kan man fråga sig om Christophers körsätt påverkades nämnvärt av polisens närvaro.

Justitieombudsmannen har yttrat sig i ett annat ärende när det har rört sig om ett så kallat förföljande:

Kolla Fakta

”att det överhuvudtaget inte bör förekomma att polisen förföljer någon enbart av det skälet att han eller hon kan misstänkas ha gjort sig skyldig till en överträdelse av trafikförfattningarna som inte kan föranleda annat än bötesstraff”

JO:s bedömning gäller oavsett om det är en bil eller MC som förföljs eftersom det i regelverket och besluten talas om fordon. JO menar alltså att ett förföljande ska avbrytas mer eller mindre omedelbart efter det att det visar sig att MC-förare inte har för avsikt att stanna. Tommy Hansson har inkommit med ett intressant svar till det här synsättet i den fackliga tidsskriften ”Polisen”. Han menar att du kan se det här skeendet genom polisiära eller juridiska glasögon:

”Justitieombudsmannens tolkning av vad det betyder när en motorcyklist inte bara saknar registreringsnummer, utan dessutom flyr när polisen vill kontrollera ekipaget är talande. ”En överträdelse av trafikförfattningarna”. Det är vad JO ser. En polis ser först detsamma, kanske en tappad registreringsskylt, eller ett förbiseende. Men när föraren av MC:n inte vill låta sig kontrolleras utan flyr finns det oftast en bättre förklaring till det, än att det inte sitter en regplåt på hojen.

- Är MC:n stulen?

- Är den oskyldad för att kunna användas vid ett grovt brott (rån?)

- Är ägaren/föraren efterlyst?

- Har föraren olagliga droger i ryggsäcken eller i sig?

Det finns bara ett sätt att ta reda på detta:

Genom att stoppa färderna. Men JO tvingar polisen att titta åt andra hållet, för att inte riskera kritik eller i värsta fall åtal. Hur många grova brottslingar som med detta synsätt kommer undan lagföring, kommer med beslut som detta aldrig att klargöras”

Vill vi ha det så? Frågan varför polisen inte gör mer i många fall kanske borde riktas till JO istället för polisen. Detta eftersom polisen i Sverige har att arbeta under lagarna och de tolkningar som bland annat justitieombudsmannen står för. Det innebär som Stockholms Polisförbund säger att poliserna har att rätta sig efter justitieombudsmannens tolkning även om grovt kriminella kan utnyttja polisens påtvingade handfallenhet. Jag tog kontakt med Tommy Hansson och han utvecklar nedan:

”Man ska ha helt klart för sig att våra motståndare som jag kallar kriminella, de anpassar sig efter hur vi gör. De vet våra regler. Ibland har de fel och har en vanföreställning om vad våra regler säger. Det visar sig till exempel att de som kör trimmad moped tror att vi måste avbryta färderna för att de kastar hjälmen så då är det många som kör utan hjälm eller kastar hjälmen för då tror de att polisen inte får jaga dem. Om det blir känt att polisen inte får jaga motorcyklar eller de som kör över en viss hastighet, då kommer ju många, många fler köra på ett sådant vansinnigt sätt eller dra från polisen. Ingen kommer att stanna till slut utom de som är hederliga skattebetalare som råkar köra trettiofyra kilometer för fort och blir av med körkortet

Kolla Fakta

därför att de stannar. Men de som inte stannar kommer att bli fler och risken för allmänheten blir större för att laglösheten breder ut sig. Även olycksfrekvensen kommer bli högre. Då är det okej att köra utan körkort och utan registreringsskylt med en stulen motorcykel. Vi får inte stanna dem. Vill vi ha det så? Det ska inte jag besluta om. Då får politikerna ta det beslutet och så får vi se vad allmänheten säger då [...] Antingen gör vi för mycket eller för lite och man kan alltid i efterhand säga vad som gick fel. Om vi inte ingriper mot en utåtagerande person som verkar påverkad, då är det klart att han kan slå ihjäl en tvåbarnsmamma strax därefter och då är det polisens fel att vi inte tog in honom. Om vi tar honom så kan man säga att ja det var ju fel, antingen så dör han i cellen eller så kommer han att hävda att polisen begick övervåld emot honom [...] Om vi ska tro att det är så att varje gång en olaglig motorcyklist blir orolig och kör ihjäl sig, ja då ska ju inte polisen befinna sig på gator och torg överhuvudtaget, i alla fall inte i målade bilar”.

I fallet med de båda motorcyklisterna i Kalla Fakta så kan polisen omöjligen veta om det bara är frågan om ett trafikbrott eller om de är något allvarligare på spåren (om det inte anses allvarligt nog att köra utan körkort, registreringsskylt och att sticka ifrån polisen). Polisen kan omöjligen veta om personen sticker ifrån polisen för att han är efterlyst för allvarliga brott eller bara för att han inte vill betala 1500 kronor i böter. Antingen stoppar man båda eller släpper båda. Antingen låter vi polisen avgöra vilka som ska stanna i trafiken eller så får var och en bestämma om han eller hon vill stanna för polisen. Demokrati står mot anarki.

En inaktiv polis...

Låt oss leka med tanken att polisen inte hade ingripit och oskyldiga hade förolyckas. Nedan följer en fingerad men absolut inte otänkbar artikel hämtad från Stockholms Polisförbunds hemsida Blåljus:

”I samband med den tragiska olyckan igår när en MC-förare i hög hastighet frontalkrockade med en personbil, har det framkommit uppgifter till TV4 och Aftonbladet att polisen långt innan olyckan noterat den vådliga färden. Polispatrullen valde då, oklart varför, att ej stoppa den vådliga färden utan lät MC-föraren köra vidare utan någon som helst åtgärd från polisens sida. Detta trots att föraren av MC:n hade en helt oskyldig ung flicka på bönpallen som svävade i uppenbar livsfara. TV4 har varit i kontakt med MC-förarens moder, och hon är starkt kritisk till polisens agerande.

”De lät min son köra mot döden - utan att lyfta ett finger”

TV4 har även talat med anhöriga till den tvåbarnsmor i den mötande bilen som också avled i den tragiska olyckan. De funderar också på att anmäla de passiva poliserna för tjänstefel.

”Skriva böter till Svensson när han kör 15 km för fort på motorväg, det går bra, men att stoppa de verkliga fartdårarna, ja det orkar de inte ens försöka att göra. Vi kommer att anmäla polisen för tjänstefel”.

Kolla Fakta

Om polisen nu skulle råka veta att de båda sönerna till mammorna i studion inte varit inblandade i några allvarligare kriminella aktiviteter (hur man nu ska veta det utan registreringsskyltar och förutsatt att man inte tycker att det är ett allvarligt brott att köra i 285 km på trafikerade vägar utan körkort) ska de ändå få fri lejd? Om du tycker att den fingerade artikeln är löjlig så kan du ju fråga mamman till den 13-åriga flicka som kördes ihjäl av en 16-årig motorcyklist på en gångväg i Tensta i en hastighet av hundra kilometer i timmen, om hon tycker att polisen ingrep tillräckligt resolut (http://www.svd.se/nyheter/stockholm/13-arig-dog-i-svar-MC-olycka_6287232.svd). Han var känd av polisen sedan tidigare. Polisen hade nog gärna ingripit tidigare och hårdare men JO är nog av en annan åsikt. Det var ju trots allt bara en trafikförseelse och dessa ska ju ses mellan fingrarna på.

Om polisen hade större befogenheter kanske den 13-åriga flickan som kördes ihjäl av en vansinneskörande MC-förare i 100 kilometer i timmen på en gångväg i Tensta hade kunnat räddas. Killen var känd av polisen sedan tidigare då han brukade roa sig med att köra ifrån polisen i höga hastigheter. Christopher gillade höga hastigheter något som den här killen också tydligen gjorde. Jag skulle vilja höra vad 13-åringens mamma tycker om unga killar som hobbykör motorcyklar i höga hastigheter för sitt eget nöjes skull. Hur oskyldigt det är.

Jörgen Lundälv menar att polisen skulle ha stoppat färdens innan det här ens hade blivit aktuellt, nämligen inne i city. Han menar att när MC:n befann sig i city fanns det inga risker jämfört med de som uppstår sen. Morgonsur skriver med adressat Lundälv:

”Om du hade varit polis hade du av erfarenhet vetat att i samma sekund som du tänder stoppljuset på polisbilen kommer denne redan bevisat hänsynslöse MC-förare att vrida järnet och inom några sekunder vara uppe i hastigheter du nog inte trodde vara möjliga att framföra i ett fordon inne i stan. Och risken är överhängande att det redan inom några sekunder visar sig att det mycket riktigt inte är möjligt heller. Att försöka stoppa vare sig en bil eller – än värre – en MC man redan vet kommer att försöka smita mitt inne i stan är rent vansinne. Om man ens har den minsta misstanke om att föraren man tänkt stoppa kommer att försöka smita skall man aldrig, ALDRIG försöka slå stopp mitt inne i stan, utan istället smyga efter och vänta tills man kommer ut bland betydligt färre trafikanter som dessutom åtminstone är skyddade av plåtskal och airbags [...] Nå, Jörgen Lundälv; som docent i trafikmedicin borde det inte vara särskilt svårt att fantisera om effekterna av en MC-åkare som drar järnet, på någon sekund är uppe i tresiffriga hastigheter i världens mest komplexa trafiksituation, i en omgivning kantad av cyklister och kvällsflanörer, blir påkörd av en bil eller på egen hand förlorar kontrollen och singlar upp på en trottoar eller busshållplats”

Man kan också fråga sig hur Lundälv menar att polisen skulle ha stoppat Christopher? Närmast till hands ligger prejšning. Innan man gör ett sådant ingripande bör polismannen vara beredd på en lång rättsprocess, rättslig påföljd och eventuellt avsked. Sedan hovrätten genom Göta Hovrätts dom den 28 oktober 2011, frikännt en polisman som följt efter en motorcykel efter prejšningsförsök nöjer sig inte riksåklagaren utan begär överprövning till Högsta Domstolen. Begäran om överprövning kan du läsa här: <http://www.blaljus.nu/pdf/tjanstefel.pdf>. Säkrast är nog att inte göra något alls. Skribenten ”Unicorn” uppmanar på sidan polisman.se polisfacket till en något annorlunda aktion:

Kolla Fakta

”Om jag var polisfacket skulle jag driva en kampanj där man tydligt gick ut till medlemmarna med en kampanj att från och med ett visst datum vägra ens titta åt bilar som inte självmant stannar. Med en tydligt riktad presskampanj där att polisfackets medlemmar är trötta på att straffas för att de gör sitt jobb. Det skulle förstås bli ett j-a liv när polisen faktiskt följer de idiotiska direktiv som våra folkvalda och deras polisledningar tydligt gett dem. Jag tycker det är dags att skörda vad man sått. Om Sveriges folk och dess demokratiska system bestämt att de inte vill ha ”farliga poliser jagandes brottslingar i trafiken” så är det precis det man skall leverera. Tills alla inser vad de faktiskt beställt. Men man skall vara tydlig med att det inte är för att polisen inte vill, vågar eller klarar av att stoppa brottslingar – det är för att folket och dess företrädare helt enkelt tagit ifrån dem det mandatet”.

I en debattartikel på SVT Debatt den 26 februari 2011 skrev jag om bland annat polisens arbetssituation:

”**Stockholms länspolismästare** Carin Götblad har sagt att poliser inte får låta rädslan att göra fel bli större än viljan att göra rätt. Det är givetvis helt riktigt men det betyder också att den polis i yttre tjänst som vill göra rätt också ingriper fler gånger och säkert mer bestämt än en polis som är rädd att göra fel. Den polisen löper större risk att bli anmäld för tjänstefel och ifrågasatt av både kollegor och ledning.

Vi är övertygade om att allmänheten har sin bestämda uppfattning om vilken polis de föredrar och vilken polis som bäst tjänar den demokrati som vi är så måna om att skydda. Det är därför vi reagerar med avsky när vi läser om bombdåd som det mot åklagare Barbro Jönsson. Ett attentat som hotar vår demokrati i grunden.

Polis och åklagare står på samma sida men polisen möter sin motståndare i ett tidigare skede och har därför mycket kortare tid för reflektion och övervägande av olika handlingsalternativ [...] En polis som inte ingriper för att han är rädd att göra fel är i ärlighetens namn ingen vidare bra polis och det lär knappast höja polisens effektivitet. Beatrice Ask och regeringen hoppades att fler poliser skulle leda till fler uppklarade brott. Men de ska våga ingripa också...”.

Så, lite eftertänksamhet efterfrågas nästa gång man tänker gnälla på att polisen stoppar en för en småsak och låter de riktigt kriminella gå fria. Det är så vi har valt att ha det. Det är det direktiv justitieombudsmannen har gett polisen och vi måste rätta oss efter polisen. Eller måste vi? Den avvägningen verkar vara upp till var och en numera. I annat fall kan man ju alltid ringa Ekdal.

Att kompromissa med laglösheten

Efter att Fürstenhoff grillat Bystrom i cirka två minuter (ja, jag har klockat) utan att Byström får prata till punkt frågar Ekdal bland annat Fürstenhoff vad polisen borde ha gjort. Det omvända scenariot, som borde gälla, vad man som MC-åkare eller bilist för den delen borde göra, det vill säga stanna på polismans tecken problematiseras inte överhuvudtaget. Istället undrar Ekdal hur den relativt lilla grupp av extrema MC-åkare, som roar sig med att köra i

Kolla Fakta

sådana här hastigheter och polisen ska lära sig förstå varandra. Vi övriga trafikanter och polisen ska då, om jag förstår det rätt, öka vår förståelse för det här lite udda nöjet som dessa personer roar sig med och kanske till och med kompromissa med varandra. Jag är väldigt nyfiken på hur en sådan kompromiss i så fall skulle se ut och var vanliga Svenssons vinning ligger? Man får endast köra i 300 kilometer i timmen vissa tider på dygnet? Vi övriga bilister förvarnas i god tid så att vi kan flytta på oss alternativt så praktiserar dessa extremåkare den redan vedertagna taktiken att helt enkelt efter eget bevåg stoppa trafiken? Eller så kanske man kan bli medlem i någon klubb så att man kan köra hänsynslöst fast i organiserad form. Då skulle man som Morgonsur skriver kunna köpa en "HFF-skylt" vid närmsta mack som står för HänsynslösFordonsFörare och då är man fredad oavsett omständigheter. På så sätt, skriver Morgonsur behöver vi aldrig mer oroa oss för att polisen ska hetsa fram några jakter utan kan lägga mer resurser att lagföra de som stannar laglydigt:

"Det fordon som - oavsett vilket - har skylten fäst baktill är fredad, och totalförbjuden för polis att ens följa efter. När ett polisfordon ser sådan skylt måste de ögonblickligen vända och åka med blåljusen på *från* fordonet med HFF- skylten, för att skapa ett så stort avstånd som möjligt och inte hetsa föraren i fordonet".

Vilka andra kriminella beteenden kan vi räkna med att vi ska kompromissa med i framtiden? Förre överåklagaren Sven Erik Alhem poängterar att vi inte vill ha en passiv polis och att det är positivt att man ändå försöker komma åt vårdslösheten. Alhem anser dock att man i det här fallet inte har agerat med hänsyn till proportionalitetsprincipen. Förundersökningen är nedlagd och överprövad en gång men Alhem anser att bland annat ett vittnesmål från Fürstenhoff väcker frågan om ärendet ska prövas igen. Fürstenhoff vittnesmål lägger jag ingen värdering i men man kan inte låta bli att undra om det är en slump att en person som själv säger att han roat sig med att vansinnesköra från polisen i samma hastigheter som Christopher befinner sig på samma plats som Christopher på en onsdagskväll. Tiden och platsen är alltså känd av polisen för just sådana här vansinneskörningar (något som motiverade den stora polisinsatsen i första taget). Han är dessutom mer eller mindre först på olycksplatsen, enligt egen utsago, för att själv kunna konstatera att han upplevde det som att polisen var framme på olycksplatsen snabbare än de femtio sekunder som polisen uppgivit. Han har dessutom stenkoll på var helikoptern befunnit sig under jakten. Återstår att se vad detta vittnesmål kan leda till. Med tanke på sina omfattande utläggningar i Kalla Fakta räknar jag med att Fürstenhoff har starka belägg för sina iakttagelser.

Alhem är delvis kritisk till hur efterföljandet gått till i det här fallet men vill absolut inte se att polisen blir passiv i fortsättningen, något han även ger uttryck för i programmet. Om ett annat efterföljande där poliserna faktiskt ställdes inför rätta till skillnad från den här gången skriver Alhem på sin blogg:

"Utan att vilja lägga mig i den prövningen tror jag dessvärre att återverkningarna vad gäller polisens beredvillighet att aktivt agera och gripa in också i akuta lägen inte minst på trafikens område kan få sig en törn. Ska polisen låta alla som kör för fort bara dra iväg som de själva vill? Ska handlingskraftiga polismän ledas in på den passiva mindre farliga agerandevägen, där de tuffaste alltid kommer undan och bara "vardagsbovarna" sätts dit. Jag har inget tydligt

Kolla Fakta

svar. Men jag vet att frågan diskuteras inom polisen. ”Ser jag inget och är allmänt passiv”, riskerar jag åtminstone inte att bli åtalad, som om jag agerar kraftfullt”.

En polis skriver i Alhems blogg:

”Jag är orolig för polisens framtid om polisernas möjligheter att agera utarmas än mer. Skall vi sluta agera mot bilar och motorcyklar som inte stannar på polismans tecken? Även om det faktiskt är ett lagbrott att inte stanna. Grovt kriminella har lika bra på koll på vad JO, JK m fl uttalar sig om och kommer inte att tveka om att utnyttja detta till sin fördel. Jag undrar hur det kommer sig att JO inte kan se till den större bilden? Förstår JO inte följdverkningarna av hans uttalande. Polisen riskerar att bli rejält tandlös om vi inte längre vågar agera”.

Sven-Erik Alhem redogör för en händelse i Göteborg där en kvinna nästan blivit påkörd av en efterföljd rattfull kriminell. Media och kvinnan menade att det här var polisens fel. Den rattfulle kriminellas omdöme väger tydligen tyngre i Sverige än våra egna utbildade polisers omdöme. Den kriminelle rattfylleristen styrs av polisen likt en marionettdocka (är det polisens fel att personen väljer att köra rattfull också?). Det är, enligt det här synsättet, inte den flyende bilisten eller motorcyklisten som bestämmer huruvida det ska bli ett efterföljande från polisens sida utan det är polisen som genom sitt efterföljande skapar en jakt genom att tvinga personen ifråga att försöka sticka. Någon annan än jag som tycker att det här är aningen bakvänt? Vilket inflytande har Ghost rider-kulturen och hans filmer där polisjakten är en av höjdpunkterna, haft på yngre killar som Christopher, som ägnar sig åt den här hobbyn? Det är en debatt som börjar i rätt ände och det är en frågeställning som jag gärna hade sett en diskussion kring

Alhem balanserar på ett bra sätt mellan hänsynstagandet för tredje man och konsekvenserna av att släppa vansinneskörningar fritt:

”Tankegångarna åskådliggörs väl av det ovan berörda fallet i Göteborg. Säkerheten för tredje man måste självfallet sättas främst i varje läge. Men polismannens oro över alltför långtgående polispasivitet till följd av JO-beslut t ex känns befogad. Vi har fått ett antal normöverskridande i våra storstäder som på ett dominant och hänsynslöst sätt sätter egna gränser för uppträdandet. Allt ifrån hur de framför sina fordon till allt annat beteende gentemot andra i allmänhet. Där känns det befogat med en högre polisaktivitet och med en nolltolerans vad gäller överskridande av samhällets normsystem”

Konsekvenser för rättssamhället och medborgarnas vilja att följa lagen

Morgonsur skriver om det här nya fenomenet att polisen ska backa från beslutat åtgärd, något han menar är unikt för polisen i rättskedjan:

”Poliser förutsätts av såväl politiker som justitieombudsman och Rikspolisstyrelsen vara de *enda* befattningshavare i hela rättsystemet som tveksamhet förutsätts backa tillbaka från en redan beslutad åtgärd för att motparten motsätter sig åtgärden för kraftigt.

Kolla Fakta

”Jaså, du blev så arg och irriterad av att jag försökte upprätthålla lagen – ja, men då får det vara!”

Det här är en bisarr historia *endast* poliser råkar ut för i hela rättskedjan. Jag har fortfarande aldrig hört någon åklagare bli åtalad för ”framkallande av fara för annan” för att det besöksförbud han/hon fattade beslut om fick den äkta maken att åka hem och spöa frun, och jag har aldrig hört talas om någon lagman (eller, för en delen, journalist) som dömts för ”vållande till annans död” för att den de dömt (eller ”granskat”) tagit livet av sig på grund av åtgärden. Jag har heller aldrig hört att någon sluppit sitta av sitt straff för att vederbörande skulle bli arg och kunna göra något dumt eller farligt om polisen hämtade honom.

Samma konsekvensneutralitet som gäller media borde också gälla för rättsväsendet. Eller, rättare sagt, **hela** rättsväsendet. D v s även poliser.

Våld är som Morgonsur skriver ett trubbigt verktyg och det finns inga enkla lösningar på polisiär våldsanvändning:

”Man bör tänka sig för, använda sunt förnuft och ingripa på ett ansvarsfullt sätt – men man kan inte ta ansvar för motpartens eventuella olagliga, olämpliga, destruktiva eller ibland rent vansinniga **reaktioner** på ett lagligen fattat beslut. På sikt finns det som sagt vissa trovärdighetsproblem för rättsväsendet om det lönar sig att helt enkelt strunta i nyss nämnda [...] Det finns alltid något att tycka om polisens våldsanvändning, och det kommer tyvärr aldrig att gå att utbilda poliser till Trollkarlen Mandrake, som med en hypnotisk gest får pistolen att bli en banan och den flyende racingmotorcykeln att bli en trasig trehjuling”.

Nu användes inte heller något våld i den här jakten. Överhuvudtaget saknar jag fakta i ett program som trots allt heter Kalla Fakta. Några grafiska illustrationer som visar på Christophers färdväg och en bilist som filmar helikoptern säger inte mycket. Jag förstår faktiskt inte vad den korta videosnutten av helikoptern ska bidra med överhuvudtaget. Att en helikopter deltog i insatsen? Är det så fel då? Det är ju ett av få alternativ till biljakt säger många.

Vi tittare upprörs inte bara av programmets tydliga vinkel utan det faktum att man urvattnar rättssystemets legitimitet. Ett rättssystem vi laglydiga medborgare rättar våra liv efter. Nu ska polisens auktoritet endast riktas mot oss och inte mot dem som behöver tillrättavisningen mest. Morgonsur skriver:

”Även om brottet till grund för ingripandet är litet kan man inte bortse från följande; ett rättssystem som inte kan upprätthålla sin auktoritet är inget rättssystem. Inte ens om det lyckas få de flesta av de mest skötsamma av oss lydigt stanna och betala våra böter. Ett rättssystem utan auktoritet är som en hockeydomare som låter de starkaste spelarna spela vidare även om han/hon blåst av, låter dem ta pucken när alla andra slutar spela vid visselsignalen, och uppgivet slår ut med armarna och godkänner det mål som inträffade tjugo sekunder efter avblåsningen”.

De flesta spelare som följer domarens beslut skulle ledsna rätt snabbt på att delta i spelet och undra varför de ska följa reglerna när vissa fuskar. Det här fenomenet är på intet sätt nytt. Det

Kolla Fakta

brukar inom statsvetenskaplig och ekonomisk forskning benämnas som "allmänningens tragedi". I huvudsak går det ut på att människor ofta agerar utifrån egenintresse trots att det skadar det gemensamma intresset. Om jag samarbetar och inte tar för mig här och nu riskerar jag att bli utan någonting alls eftersom jag inte kan vara säker på att andra samarbetar. Därför gör jag säkrast i att agera utifrån egennytta eftersom jag annars riskerar bli utan. Elinor Ostrom tilldelades 2009 nobelpriset i ekonomi för sin forskning om hur samarbete bäst kan uppnås kring gemensamma resurser. Ostrom formulerar grundproblematiken nedan:

"I alla försök att organisera det kollektiva handlandet, antingen det sker genom en yttre härskare, en entreprenör eller en samling individer som vill vinna kollektiva fördelar, måste man ta itu med samma problem. Det handlar om snålskjutsåkande, problem som har med förpliktelser att göra, skapande av nya institutioner och kontroll av att nya individer följer reglerna. *En studie som inriktar sig på hur individer undviker snålskjutsåkning, känner starka förpliktelser, skapar nya institutioner och kontrollerar efterlevnaden av regler i gemensamma resursområden bör bidra till en förståelse av hur individer hanterar dessa centrala problem även i vissa andra miljöer*".

Ostroms forskning är högst applicerbar även i det här fallet och det förklarar till viss del de starka reaktionerna på programmet. En förutsättning för att jag ska välja att samarbeta för det gemensamma bästa trots att jag kan göra kortsiktiga vinster genom att agera utifrån egennytta är att jag kan känna mig säker på att de flesta andra även de följer ingångna överrenskommelser. Och för de som inte följer regelverket finns det tydliga sanktioner som förhindrar att de förstör resursen ifråga. Det ska löna sig att agera i samförstånd med det gemensamma bästa. Många tittare upprörs eftersom de identifierar sig som laglydiga medborgare som följer de ingångna överrenskommelser (lagen) som är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle och som förhindrar anarki. Inslaget uppmärksammar oss på det faktum att det kan löna sig att agera utifrån ett kortsiktigt egenintresse (att inte stanna för polisen) framför att agera utifrån de överrenskommelser som det demokratiska samhället vilar på (stanna för polisen). Polisen är i det här fallet den institution som ska förhindra snålskjutsåkning och kontrollera efterlevnaden av regler så att vi laglydiga medborgare upplever att det lönar sig att efterleva regelverket (lagen) även om det kanske kostar oss en böteslapp någon gång ibland. Nu ställs vi inför det faktum att polisen, som i ett demokratiskt samhälle, ska skydda oss laglydiga på det här området tas ifrån sin auktoritet och att de som agerar på icke-samarbetsmässigt vis gör kortsiktiga vinster genom att undslippa straff samtidigt som vi andra laglydiga medborgare straffas.

Enligt Ostroms forskning är en av de viktigaste förutsättningarna för att vi ska ha trovärdighet för regelverket och vilja fortsätta göra villkorade utfästelser om att följa reglerna är att man får information om hur andra följer samma regler. Sanktioner är nödvändigt och skapar en trygghet hos oss laglydiga medborgare eftersom vi blir förvissade om att fuskare straffas. Dock bör man inte straffa tillfälliga regelöverträdelser alltför hårt som kan förklaras och till en viss del ursäktas av de specifika omständigheterna. Istället handlar det om att straffa kontinuerligt återkommande regelöverträdelser. Svensson kan illustrera de tillfälliga regelöverträdelserna och buset kan illustrera de återkommande regelöverträdelserna. Om

Kolla Fakta

Kalla Fakta och JO (?) får som de vill är det de tillfälliga lindrigare regelöverträdelserna av Svensson som, eftersom han eller hon stannar, ska straffas härnäst. De grövre återkommande regelöverträdelserna av kriminella individer slipper undan eftersom de inte stannar och vi har satt den som ska se till att regelverket efterlevs, polisen, ur spel. Försök att spela en fotbollsmatch utan domare. Det kräver väldigt ärliga och schyssta spelare. Tyvärr verkar inte samhället bestå av endast ärliga spelare och tanken på att de spelare som spelar fulast ska komma undan på de ärliga spelarnas bekostnad är provocerande. Det är först när vi höjer abstraktionsnivån och ser till de konsekvenser det här får på rättssamhället som vi förstår allvarligheten i att börja tumma på lagar och regler och kraftigt begränsa polisens handlingsutrymme. Det handlar inte om att en ung kille kör alldeles för fort någon gång. Frågan är mer komplex och större än så. Undantag kommer alltid att finnas och lagbrytare kommer alltid att finnas men reglerna ska inte anpassas efter undantagen för det. Om andra tillåts bryta mot regelverket utan konsekvenser, varför ska då jag samarbeta för det gemensamma bästa?

Vi är hastigt och olustigt ett steg närmare allmänningens tragedi. Inte för att det är oundvikligt utan för att vi verkar vilja ha det så?

Kalla Fakta avslutas med att Lennart Ekdal redogör för nästa veckas program och temat känns igen:

”Då ställer vi frågan vem som kan lastas när två 26-åringar tar sitt liv”

Fundering - Polisjakt

Det heter björnjakt, älgjakt, skattjakt etc. Jägarjakt säger man väl aldrig? Man namnger ju jakten efter det jagade, så TV4 var i alla fall rätt ute med titeln ”Polisjakt till döds” eftersom det helt klart är polisen som jagas och inte MC- busarna!

Filip Lundberg

Källor:

TV4

Svenska Dagbladet

Dagens Nyheter- Hanne Kjoller

Blåljus.nu- Polisförbundet i Stockholms län

Polisen- Facklig tidsskrift för Polisförbundet i Stockholms län

Morgonsur <http://morgonsur.wordpress.com/>

Youtube- Getaway in Stockholm, Ghost rider

Sven Erik Alhem

Kolla Fakta

Elinor Ostrom – Allmänningen som samhällsinstitution (2009).